

УДК 378.046.4:614.253.1/2

УДОСКОНАЛЕННЯ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПІДГОТОВКИ ЛІКАРІВ – ШЛЯХ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

О. М. Хвисяк, В. Г. Марченко, В. В. Жеребкін, М. О. Бортний, О. А. Цодікова,
К. І. Бодня, О. В. Грищенко, І. А. Соболева, О. І. Сергієнко, Ю. А. Коломійченко

Харківська медична академія післядипломної освіти

IMPROVEMENT OF POSTGRADUATE TRAINING OF DOCTORS AS A WAY TO PROVIDE AN EFFECTIVE PERSONNEL POLICIES OF HEALTH CARE SYSTEM

О. М. Khvysyuk, V. H. Marchenko, V. V. Zhrebkin, M. O. Bortnyi, O. A. Tsodikova,
K. I. Bodnya, O. V. Hryshchenko, I. A. Soboleva, O. I. Serhiyenko, Yu. A. Kolomiychenko

Kharkiv Medical Academy of Post-Graduate Education

Протягом останнього десятиріччя в країні збільшується дефіцит лікарів, насамперед, за рахунок дефіциту лікарів первинної медико-санітарної допомоги. Багатьом лікарям, які сьогодні працюють, особливо тим, хто надає первинну медико-санітарну допомогу в сільській місцевості, складно своєчасно підвищувати свою кваліфікацію.

Вирішення наявних проблем забезпечення ефективної кадрової політики системи охорони здоров'я полягає не лише у впровадженні нових форм післядипломної підготовки лікарів (резидентура, клінічна ординатура), а й у адаптації існуючих (спеціалізація, тематичне удосконалення) до сучасних потреб медичної галузі відповідно до Закону України “Про вищу освіту”.

Провідні заклади післядипломної медичної освіти мають всі необхідні ресурси для забезпечення ефективної кадрової політики в системі охорони здоров'я, запропоновано збільшити цим закладам обсяги державного замовлення на підготовку лікарів для закладів охорони здоров'я первинного та вторинного рівнів в інтернатурі та на циклах спеціалізації, доручити закладам післядипломної освіти розробку типових планів та програм підготовки в лікарській резидентурі та в клінічній ординатурі, розміщувати державне замовлення на підготовку в лікарській резидентурі в закладах післядипломної освіти та запровадити проведення циклів тематичного удосконалення за очно-заочною формою з використанням елементів дистанційної освіти.

During the last decade the increasing shortage of doctors appeared in our country, primarily due to the shortage of primary care physicians. However, it is difficult to improve professional skills in time, especially for primary care physicians who work in rural areas.

To solve the major problems of effective personnel policies of health care is not only to introduce new forms of postgraduate training (residency, clinical ordinatoria), but is also adaptation of existing ones (specialization, thematic advanced training) to modern medical needs according to the Law of Ukraine “On Higher Education”.

Considering the fact that the leading institutions of postgraduate medical education have all the necessary resources to provide effective personnel policies in health care system, we have proposed to increase the volume of public contract for training of doctors in primary and secondary level of health care in internship and specialization courses, to assign the development of typical plans and training programs in medical ordinatoria and residency to institutions of postgraduate medical education, to place public contract for training in medical residency in postgraduate education and to implement thematic advanced training for part-time form with elements of distance education.

Вступ. Питання реалізації Закону України “Про вищу освіту” у вищій медичній та фармацевтичній освіті України, зокрема, впровадження нових форм післядипломної підготовки лікарів (лікарська резидентура, клінічна ординатура) перебувають у центрі уваги медичної спільноти країни.

Досвід медичної освіти багатьох країн світу свідчить про те, що випускники вищих медичних навчальних закладів, які потім навчались в інтернатурі,

а далі – в резидентурі, є висококваліфікованими фахівцями, спроможними втілювати сучасні медичні технології в будь-яких лікарських спеціальностях.

Втім, така модель підготовки фахівців є найзатратнішою, що є неможливим в нинішніх умовах, тому існує потреба у перехідному періоді для апробації моделі резидентури та його нормативно-правовому забезпеченні [1].

До того ж, практична охорона здоров'я не може очікувати вузьких спеціалістів 5–6 років, відсутня необхідна мережа клінічних баз у вигляді університетсь-

ких лікарень, відсутній кадровий потенціал та матеріальне забезпечення для підготовки збільшеного у десятки разів контингенту резидентів, недостатня кількість кафедр в системі післядипломної освіти, що можуть за формальними ознаками готувати лікарів-резидентів [1].

З огляду на вищенаведене, на найближчі роки основним завданням підготовки лікарів в резидентурі та клінічній ординатурі буде забезпечення висококваліфікованими медичними кадрами закладів охорони здоров'я третинного рівня, які надають високоспеціалізовану медичну допомогу.

Впродовж останнього десятиріччя в країні збільшується дефіцит лікарів, насамперед, за рахунок дефіциту лікарів первинної медико-санітарної допомоги (лікарів загальної практики – сімейної медицини, дільничних терапевтів, дільничних педіатрів). Для багатьох лікарів, особливо тих, які надають первинну медико-санітарну допомогу в сільській місцевості, залишається низькою доступність до сучасних клінічних рекомендацій, основаних на доказовій медицині, Інтернету, електронних бібліотек, баз медичних даних, дистанційних навчальних курсів та симуляційних програм [2].

Тому вирішення наявних проблем забезпечення ефективної кадрової політики системи охорони здоров'я полягає не лише у впровадженні нових форм післядипломної підготовки лікарів, а й у адаптації існуючих (спеціалізація, тематичне удосконалення) до сучасних потреб медичної галузі відповідно до Закону України “Про вищу освіту”.

Основна частина. На сьогодні в Україні загалом має місце дефіцит лікарських кадрів, із суттєвими диспропорціями між різними регіонами, різними населеними пунктами регіону та різними лікарськими спеціальностями. У країні залишаються вакантними понад 20 000 лікарських посад, серед яких понад 2500 посад лікарів загальної практики – сімейної медицини, близько 2000 посад терапевтів, понад 1000 посад педіатрів, сотні посад вузьких спеціалістів, в тому числі понад 800 посад анестезіологів, понад 600 посад акушерів-гінекологів понад 500 посад хірургів. При цьому укомплектованість лікарських посад фізичними особами загалом складає близько 80 %, з коливаннями між різними областями від 60 % (Кіровоградська область) до 100 % (Львівська область). А серед фізичних осіб, які обіймають лікарські посади, поступово збільшується питома частка осіб пенсійного та передпенсійного віку, яка серед лікарів первинної медико-санітарної допомоги сягає близько третини [2].

Така ситуація склалася і в тих областях України, де розташовані вищі медичні навчальні заклади IV рівня акредитації, що мають у своєму складі факультети або інститути післядипломної освіти.

На сьогодні кадрові проблеми медичної галузі, що накопичувались та посилювались протягом багатьох років, обтяжуються ще і частковою втратою лікарських кадрів на тимчасово непідконтрольних територіях та великою кількістю (на 20.04.2015 р. – понад 1 мільйон 200 тисяч за даними Організації об'єднаних націй) переміщених із зони проведення АТО осіб, які створюють додаткове навантаження на місцеві заклади охорони здоров'я, насамперед первинного та вторинного рівнів надання медичної допомоги.

Перевантаження лікарів, особливо первинної медико-санітарної допомоги, погіршує умови для їх безперервного професійного розвитку – знання та вміння лікарів потребують постійного оновлення, а обов'язковим є підвищення кваліфікації лікарями лише 1 раз на 5 років, при цьому до 13,0 % лікарів не проходять підвищення кваліфікації в установлені строки [2].

Самі програми підвищення кваліфікації лікарів потребують актуалізації, більшої практичної спрямованості, упровадження симуляційного навчання, дистанційних освітніх технологій та інтерактивних методів навчання. Відповідної перебудови потребує і діяльність закладів післядипломної медичної освіти. Дотримання положень Закону України “Про вищу освіту” щодо педагогічного навантаження науково-педагогічних працівників потребує більш широкого впровадження післядипломної підготовки лікарів за очно-заочною формою з елементами дистанційного навчання, особливо на циклах тематичного удосконалення.

Суттєве зменшення дефіциту лікарів в закладах охорони здоров'я первинного та вторинного рівнів надання медичної допомоги в короткостроковій перспективі можливе лише за рахунок підготовки в інтернатурі та на циклах спеціалізації. Зменшення кадрового дефіциту в медичній галузі приведе до розвантаження працюючих нині лікарів, що сприятиме здійсненню ними свого безперервного професійного розвитку.

Починаючи з 2012 року, Харківська медична академія післядипломної освіти професорсько-викладацьким складом 23 кафедр здійснює підготовку лікарів-педіатрів дільничних і лікарів-терапевтів дільничних на циклі спеціалізації “Загальна практика – сімейна медицина” за очно-заочною формою з використанням елементів дистанційної освіти (4 місяці очної та 2 місяці заочної частини) та з відпрацюванням практичних навичок на кафедрі топографічної анатомії та патологічної фізіології, у навчально-тренінго-

вих центрах академії на тренажерах, фантомах і комп'ютерних симуляторах та в амбулаторіях сімейної медицини [3]. Досвід проведення цих циклів свідчить про ефективне засвоєння слухачами передбачених навчальним планом та програмою знань та опанування навіть складними практичними навичками.

За наявності відповідної матеріально-технічної бази та кадрового складу досвід проведення циклів за очно-заочною формою з використанням елементів дистанційної освіти варто поширювати і на цикли тематичного удосконалення, що дозволить більш раціонально використовувати кошти закладів охорони здоров'я і час лікарів, зменшити педагогічне навантаження на викладачів, що, в свою чергу, дозволить лікарям регулярно підвищувати свою кваліфікацію.

Слід зазначити, що потужні заклади післядипломної медичної освіти мають необхідну мережу клінічних баз, кадровий потенціал та матеріальне забезпечення не тільки для підготовки лікарів в інтернатурі та на циклах спеціалізації для первинного та вторинного рівнів надання медичної допомоги, а і для підготовки достатньої для закладів охорони здоров'я третинного рівня кількості резидентів.

Список літератури

1. Проблемні питання впровадження лікарської резидентури в Україні / О. П. Волосовець, Ю. П. Вдовиченко, І. Є. Булах [та ін.] // : Післядипломна освіта та лікарське самоврядування за європейськими стандартами : матеріали Всеукраїнської навчально-наукової конференції з міжнародною участю. – Тернопіль, 2014.

2. Сучасні аспекти підготовки та підвищення кваліфікації медичних та фармацевтичних кадрів у вищих навчальних закладах IV рівня акредитації та закладах післядипломної освіти МОЗ України / М. С. Осійчук, О. П. Волосовець,

Висновки. Враховуючи, що провідні заклади післядипломної медичної освіти мають всі необхідні ресурси (кадрові, матеріально-технічні, навчально-методичні, інформаційні та адміністративно-господарські) для виконання будь-яких завдань держави у забезпеченні ефективної кадрової політики в системі охорони здоров'я, найдоцільнішим, як з огляду на якість підготовки, так і на ефективність використання бюджетних коштів, є:

- збільшення закладам післядипломної освіти державного замовлення на підготовку в інтернатурі та підготовку лікарів на циклах спеціалізації для закладів охорони здоров'я первинного та вторинного рівнів;
- доручення закладам післядипломної освіти розробки типових планів та програм підготовки в лікарській резидентурі та в клінічній ординатурі;
- розміщення державного замовлення на підготовку в лікарській резидентурі в закладах післядипломної освіти;
- запровадження проведення циклів тематичного удосконалення за очно-заочною формою з використанням елементів дистанційної освіти.

Ю. С. П'ятницький, І. Є. Булах // Досягнення та перспективи впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих медичних (фармацевтичному) навчальних закладах України : матеріали Міжнародної навчально-наукової конференції. – Тернопіль, 2014.

3. Інноваційні освітні технології в реалізації програм безперервного професійного розвитку лікарів / О. М. Хвисюк, В. Г. Марченко, В. В. Жеребкін [та ін.] // Медична освіта. – 2014. – № 4. – С. 124–127.

Отримано 20.03.15